

Hoogtepunten in Amsterdam

Dankzij de 'aanpassingen' van het Kleine-Gartmanplantsoen is het uitzicht vanaf het balkon van onze sociëteit flink bedorven. Veel bomen zijn verdwenen, het leuke plantsoen is nu een fietsenparkeerplaats. Dat roept de vraag op: hoeveel geeft de Amsterdammer op zijn uitzicht?

Door Renée Simons

Uitzicht vanaf de Amsterdam Toren

De behoefte aan uitzicht lijkt in de Nederlandse volksaard gebakken. In het beeldschermloze tijdperk was 'voor het raam zitten' of 'uit het raam hangen' een geliefde tijdspassering. Vooral in de volkswijken maakte 'de straat' via 'het raam' deel uit van de piepkleine woning.

Amsterdams uitkijken (met spionnetje)

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog besluit de 28 jarige kunstenaar Gisèle van Waterschoot van der Gracht* om van het kunstenaarsdorp Bergen te verhuizen naar Amsterdam. Samen met de bevriende dichter Adriaan Roland Holst gaat ze op huizenjacht. Uiteindelijk valt haar keuze op een driekamerappartement op de derde verdieping van een herenhuis aan de Herengracht. Het is een vervallen kantooruimte met alleen koud water. Maar het heeft grote ramen aan de gracht en als ze uit het raam kijkt, ziet ze het weidse uitzicht over de Leidsegracht, de driebogenbrug, de versierde gevels van de herenhuizen aan de overkant. Ze besluit onmiddellijk het te huren: daar wil ze wonen. Als haar dichter-vriend opmerkt dat er geen keuken is, zegt ze: dat kan me niet schelen, ik kan toch niet koken. Het gaat mij om het uitzicht. Voor haar, Gisèle, voor wie 'kijken' haar tweede natuur is, is het uitzicht belangrijker dan comfort.

Je hoeft geen kunstenaar te zijn, of aan de Herengracht te wonen om graag uit het raam te kijken. Hoewel het woonop-

Uitzicht uit Gisèles huis, Herengracht 401

pervlak van Nederlandse (Amsterdamse) woningen vaak erg klein is, zijn de afmetingen van de raampartijen een nooit aflatende bron van verbazing voor buitenlanders. Een verklaring hiervoor is dat de Nederlander in zijn deprimerende klimaat optimaal van het invallende licht wil profiteren.

Opvallend is dat een wereldstad als Amsterdam tot het eerste decennium van deze eeuw nauwelijks openbare uitzichtpunten had: de structuur van de grachtengordel, volgens de Unesco 'een meesterwerk van menselijk genie', was van bovenaf nauwelijks te bezichtigen. De reden ligt verankerd in de Amsterdamse cultuur: met religie en rijkdom wordt niet gepronkt.

Wie voorheen vanaf een hoog punt de stad wilde overzien kon (alleen in de zomermaanden) de oude kerktorens beklimmen; of de lift nemen naar het glazen theekoepeltje bovenop het Liberty-gebouw (voormalig Metz&co) in de Leidsestraat. Bij helder weer kon je daarvandaan zelfs de duinen zien. Mondjesmaat kwamen er andere mogelijkheden bij: duur dineren in het Okura-hotel; pas heel veel later de Openbare Bibliotheek aan het Oosterdok.

In die mentaliteit is de laatste jaren een omslag gekomen. Het ego van Amsterdam groeit mee met de populariteit en de toeristenstroom: niks horizontaal, weg bescheidenheid! Google de woorden 'Amsterdam' en 'uitzicht' en je weet meteen waar de mooiste, beste, leukste en spectaculairste uitzichtpunten zich bevinden. De hoogste en hipste restaurants, bars, en dakterrassen worden om het hardst aangeprezen met trendy woorden als *skydeck*, *panoramateras*, *dynamische hotspot* en *rooftop loungebar*.

Ultramoderne designgebouwen zijn standaard uitgerust met een hooggelegen *hotspot*. Maar ook oude (eerbiedwaardige) gebouwen en instituten ontdekten hun dakterrassen en swingen panoramisch mee. Wist u dat je kunt borrelen bovenin de Bijenkorf? Loungen op het vroegere Volkskrantgebouw (nu Volkshotel) aan de Wibautstraat? De moeder aller uitzichten bevindt zich op een voormalig kantoorgebouw uit de jaren zestig: het skydeck van A'dam Lookout, de voormalige Shelltoeren aan het IJ. Na een grondige renovatie opende in 2016 dit gebouw uit de jaren zestig (Vapona-strip in de volksmond) als A'DAM Toren; 22 verdiepingen met hotels, restaurants, een nachtclub, een cocktailbar en muziekbedrijven.

Het observatiedeck op 100 meter hoogte is het letterlijke en figuurlijke hoogtepunt met een 360° uitzicht over het historische centrum, de haven en het omringende polder- en stedenlandschap.

Amsterdamse haven vanaf de A'DAM Toren

De wereld ligt verkleind aan je voeten, de tijd lijkt stil te staan, het leven beneden is ver weg, is speelgoed: Madurodam live.

Strooiden de oude stadstorens met hun carillons op gezette tijden stichtelijke muziek over de stad, de *Lookout experience* wordt begeleid door swingende muziek, een mix van dance, Indy en pop. LDe energieke muziek geeft een extra gevoel van ruimte en vrijheid, maar is tegelijkertijd een verbindende factor, schild van klanken tegen gevoelens van melancholie en machteloosheid die zulke weidse verten kunnen oproepen: ja, je bent nietig, maar je hoort erbij! Bootjes, treintjes en auto-tjes beneden lijken te bewegen op het ritme van Indy-pop volgens de choreografie van het moderne leven

De *Lookout experience* is geweldig, maar wie de sfeer zoekt van het typisch Amsterdamse, de poëzie en intimiteit van het oude centrum, moet hier niet zijn. Wie op zoek is naar het magische spinnenweb van grachten, gevels en getemperd licht dat de zeventiende-eeuwse Amsterdammers deden ontstaan, zal de 188 treden van de Westertoren moeten beklimmen.

Toch stond de noordelijke IJ-oever, ook in de zeventiende eeuw, garant voor lering en vermaak. Waar zich nu de hotspots EYE en A'dam Look bevinden, was het Amsterdamse galgenveld. Hier werden van 1360 tot 1795 terechtgestelden postuum te pronk gesteld, totdat zij waren 'verteerd' door de lucht en de 'vogelen des velds'. Een ideale plek voor een instructieve attractie in het volle zicht van stedelingen (het Centraal Station was er nog niet) en varengasten, en pal aan het water. Bekendste 'bewoonster' van het galgenveld is het ter dood veroordeelde

achttienjarige meisje Elsje Christiaens, die haar huisbavin doodde met een bijl. Zij werd getekend door Rembrandt. Zo komen we van dit tragisch dieptepunt toch terug bij een hoogtepunt. Zij het wel in de kunst. ●

Elsje Christiaens Hangend op het Galgenveld in Amsterdam-Noord, Rembrandt van Rijn, 1664 (Havemeyer Collection, Metropolitan Museum of Art, New York).

* Gisèle d'Ailly van Waterschoot van der Gracht (1912-2013) werd vooral bekend als schilderes en glazenier. Ze verborg tijdens WO II vijf joodse kunststudenten die na de oorlog bij haar bleven wonen. Haar appartement werd tijdens de oorlog aangeduid als *Castrum Peregrini* (Pelgrimsburcht). Die naam werd ook gebruikt voor de stichting die in de jaren vijftig werd opgericht. De kernwaarden van deze stichting zijn *vrijheid*, *vriendschap* en *cultuur* en de onderlinge samenhang tussen deze begrippen.